

РОЛЬ МЕДСЕСТРИНСЬКОЇ ПЕДАГОГІКИ У ПРАКТИЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ МЕДИЧНОЇ СЕСТРИ

В. Й. Кульчицький

*Тернопільський національний медичний університет
імені І. Я. Горбачевського МОЗ України*

У статті проаналізовано роль медсестринської педагогіки у практичній діяльності медичної сестри. Визначено педагогічні основи навчання пацієнтів у діяльності медичних працівників.

THE ROLE OF NURSING PEDAGOGY IN THE PRACTICE ACTIVITIES OF A NURSE

V. Y. Kulchytskyj

I. Horbachevsky Ternopil National Medical University

The article analyzes the role of nursing pedagogy in the nursing practice activities. The pedagogical bases of patients' teaching are determined in the activities of medical workers.

Вступ. Медсестринська справа – самостійна професія, яка має достатній потенціал, щоб вирішувати проблеми і задовольняти потреби окремих людей та суспільства в цілому, які виникли або можуть виникнути у зв'язку зі змінами здоров'я. Із розвитком суспільства зростає попит на медсестринські послуги, визначаються сфери охорони здоров'я, де потрібною є не лише увага, а й компетенція та високопрофесійна опіка медичних сестер. Саме наукові дослідження в медсестринстві дозволяють медичним сестрам знайти найкращі способи догляду за пацієнтом, визначити зв'язки між медсестринськими втручаннями та якістю надання медичної допомоги. Зараз повністю змінено погляд на функцію медичної сестри: це і зміцнення здоров'я, профілактика захворювань, забезпечення максимальної незалежності людини відповідно до її індивідуальних можливостей, надання психосоціальної допомоги усім верствам населення.

Основне завдання медичної сестри-педагога – розвиток самостійності пацієнта. Одним із обов'язків медичної сестри є навчання пацієнта елементам само- та взаємодогляду, дотриманню здорового способу життя, активного пошуку шляхів до якісного життя в умовах хвороби та мотивації до одужання. Саме тому висококваліфікована медична сестра повинна

мати достатньо знань, навичок, а також впевненості, щоб планувати, здійснювати, оцінювати догляд, що відповідає потребам кожного пацієнта.

Основна частина. У процесі формування медсестринська справа постійно зазнавала багатьох змін та удосконалень. Але всі вони мали на меті допомогти хворій людині нормалізувати фізичний і психічний стан, тобто відновити здоров'я пацієнта, створити оптимальні умови для його збереження. Тому однією з функцій медичної сестри, за визначенням Європейського регіонального бюро ВООЗ, є навчання пацієнтів, як зберегти та відновити здоров'я шляхом:

- оцінки знань і навичок людини, що стосуються збереження і відновлення здоров'я;
- підготовки і надання необхідної інформації на відповідному рівні;
- допомоги медичним сестрам, пацієнтам та іншому персоналу в отриманні нових знань і навичок;
- застосування прийнятих професійних стандартів навчання пацієнтів та членів їх родини [1].

Сучасні дослідники медсестринства у своїх наукових працях звертають особливу увагу на те, що медична сестра повинна допомагати пацієнту самостійно вирішувати проблеми, що виникли в результаті хвороби, навчити його відновлювати здоров'я та вміти зберігати його у майбутньому, тобто чільне місце в

роботі медичної сестри відводять саме медсестринській педагогіці [1].

Навчання пацієнта – один із методів сестринської діяльності; може бути в формальних умовах (коли медична сестра навчає новим прийомам виконання звичних дій) і неформальних (медична сестра при виконанні своїх обов'язків говорить про проблеми, котрі хвилюють людей, надаючи інформацію, необхідну для дотримання здорового способу життя).

Визначають такі сфери навчання: *пізнавальна* – спрямована на вміння пацієнта аналізувати і синтезувати, а також абстрактно мислити, використовуючи отримані знання і враження; *емоційна* – характеризує настрої, залежить від емоційних властивостей особистості та вразливості, чуйності, черствості; *психомоторна* – характеризує зміну настрою, почуттів, рухову активність пацієнта, залежить від психомоторного розвитку особистості, загального самопочуття, нерво-психічних і соматичних захворювань; *соціально-лобутова* – відображає громадянську позицію пацієнта, його особистісні та діяльнісні особливості, тобто здібності, інтелект, самооцінку, орієнтацію, працездатність, ставлення до навчання.

Медсестринський догляд і медична допомога мають зробити більше, ніж просто лікувати з метою полегшення страждань. Вони повинні давати можливість пацієнту вчитися, розширювати свої знання для того, щоб він міг сам регулювати власне здоров'я. Мета медсестринської педагогіки полягає в тому, щоб навчити людей приймати правильні рішення щодо власного здоров'я та благополуччя.

Навчання пацієнта має починатися з виявлення та обговорення його проблем. Потім медична сестра переходить до планування разом із пацієнтом відповідних заходів, спрямованих на задоволення цих проблем [2]. Залежно від сприйняття пацієнта виділяють такі види навчання: *пасивне сприйняття і освоєння отриманої ззовні інформації* – в основі викладання готової інформації, завдань, методів, шляхом повідомлення, роз'яснення, повторення, тренування; *активний самостійний пошук і використання інформації* – формується під впливом власних інтересів і цілей, це самонавчання спрямоване на задоволення своїх потреб та інтересів; *організований ззовні, спрямований пошук і використання інформації* – медична сестра формує інтереси пацієнта, на основі яких він здійснює активний відбір і використання необхідної інформації.

Під час навчання пацієнтів медичний працівник застосовує такі методи навчання: пояснювально-

ілюстративний; репродуктивний; для візуального сприймання: демонстрація, рольова гра, використання наочності, технічні засоби навчання; для слухового сприймання: обговорення, лекції, аудіозапис; для сприймання на дотик: зворотна демонстрація, практичне вивчення навичок, фізичні моделі.

Для полегшення навчання пацієнта самоогляду медична сестра має використовувати стандартні плани навчання або, при необхідності, власноруч складені індивідуальні плани навчання [1]. Застосування планів навчання документується медичною сестрою в протоколі проведення первинної та поточної оцінки стану пацієнта. Отже, процес навчання пацієнтів включає такі етапи:

- формулювання мотиву;
- оцінку вихідного рівня знань і умінь пацієнта;
- визначення методів, програми, змісту навчання;
- реалізацію плану навчання;
- оцінку процесу навчання, його якості та ефективності.

Необхідно відзначити, що ефективність навчання досягається завдяки ряду умов, а саме: сприятлива, комфортна обстановка; компенсація зниженої здатності до навчання (використовувати минулий досвід, вивчати матеріал постійно); урізноманітнення джерел навчання; вислуховування всього, що говорить чи запитує пацієнт; толерантне ставлення до пацієнтів; оцінка успіхів у навчанні; перерви; заохочення до навчання; постійний контроль навчання.

Під час навчання пацієнтів медичні сестри повинні пам'ятати, що:

- засвоєння знань – це зміна поведінки внаслідок отриманого досвіду;
- шляхи засвоєння знань різними людьми різні;
- люди засвоюють знання з різною швидкістю;
- активізуючи органи чуття слухачів (зір, слух, дотик), а також залучаючи їх до роботи, ви прискорюєте цей процес;
- минулий досвід дорослих слухачів може бути корисним при засвоєнні знань або може ускладнювати їх сприйняття [3].

Щоб полегшити процес навчання медична сестра може:

- залучати слухачів до планування занять;
- спільно визначати завдання в процесі навчання;
- застосовувати метод активної участі на заняттях;
- використовувати аудіовізуальні засоби навчання;
- заохочувати до дискусій, обміну досвідом тощо;

– з повагою та розумінням ставитись до поглядів слухачів та їх культурних традицій [4].

Перед проведенням занять з пацієнтами медичній сестрі варто провести оцінку потреби у навчанні, а саме:

- оцінити спосіб життя пацієнта;
- визначити потребу в самообслуговуванні;
- оцінити соціальне і культурне оточення пацієнта, його вплив на процес навчання;
- оцінити особливості тих, хто навчається: психологічний розвиток, ставлення до навчання, індивідуально-психологічні особливості (увага, осмислення, розуміння, пам'ять);

– оцінити потребу в інформації стосовно: системи охорони здоров'я, рівня медобслуговування, запобігання захворюванням, визначення різних симптомів, інформації про шкідливість тютюну, алкоголю, наркотиків, раціонального харчування, загартування.

Також необхідно провести оцінку початкового рівня знань та умінь пацієнта:

- визначення знань та вмінь, які має людина;
- з'ясування ставлення до інформації;
- врахування факторів: вік, освіта, рівень знань, емоційна зрілість, стан здоров'я, самопочуття, лікарський діагноз;

– стан психічних функцій;

– бар'єри навчання: низький рівень грамотності, фізичні перешкоди, соціально-економічні чи культурні фактори, комунікативні бар'єри [5, 6].

Таким чином, медична сестра, крім догляду за пацієнтом, виконує роль провідника до здоров'я та здорового способу життя, допомагає набути йому впевненості у власних силах.

Висновки. Необхідно наголосити на тому, що реформа сестринської справи та освіти в Україні, розвиток медсестринської педагогічної науки, впровадження інтенсивних медичних, педагогічних та інформаційних технологій висувають нові вимоги до сестринського персоналу.

Сьогодні формується сучасна концепція сестринської справи, оскільки вона виокремлюється в самостійну сферу медицини. Зростання ефективності медичної допомоги за умови високого рівня освіти середнього медичного персоналу дає змогу проводити диференціювання сестринської діяльності, удосконалювати стандарти долікарської медичної допомоги, визначати і нормувати потреби пацієнта в медичних послугах, здійснювати контроль і облік медичної допомоги.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Медсестринський процес. Основи сестринської справи та клінічного медсестринства / І. Я. Губенко, О. Т. Шевченко, Л. П. Бразалій, В. Г. Апшай. – К.: Здоров'я, 2001. – 208 с.

2. Медсестринський догляд за пацієнтом / І. Я. Губенко, О. Т. Шевченко, Л. П. Бразалій, В. Г. Апшай. – К.: Здоров'я, 2000. – 248 с.

3. Губенко І. Я. До питання поєднання медсестринської освіти та практики на основі запровадження мед-

сестринського процесу / І. Я. Губенко, О. Т. Шевченко, Л. П. Бразалій // Медична освіта. – 2007. – № 4. – С. 29–33.

4. Пасечко Н. В. Основи сестринської справи (курс лекцій) / Н. В. Пасечко. – Тернопіль: Укрмедкнига, 1999. – 496 с.

5. Шевченко О. Т. Психологія кризових станів: навчальний посібник / О. Т. Шевченко. – К.: Здоров'я, 2005. – 120 с.

6. Пікон К. С. Американський досвід організації ступеневої медсестринської освіти / К. С. Пікон // Молодий вчений. – 2016. – № 12.1 (40). – С. 507–510.

Отримано 15.02.21